

ved f. eks. at identificere: »Monsieur le Grand Maitre d'Hotel du Rauyaume de Denmarc«, som der står på dorsalen til et brev fra 1657. Bogens person- og stednavneregister giver ingen hjælp i dette tilfælde. Det havde kun været ringe ulejlighed for udgiverne at anføre navnet Joachim Gersdorff i en note, mens det for andre kan blive til et stort arbejde. Registrets anvendelighed mindskes af, at man som oftest kun angiver stednavne i den form, der forekommer i teksten (Ottensehe, Ottoniensis) og sjældent anfører den moderne skrivemåde, noget der specielt for de polske stednavne havde været nyttigt. En enkelt af de sparsomme kommentarer i registret er tilmed forkert: Paul Wirtz forklares som »dux exerc. reg. Pol.«; han var dog på den tid (1657) svensk kommandant i Kraków og har aldrig været i polsk tjeneste.

Bogen er forsynet med et »Index Chronologicus« over de enkelte akter, og 50 sider bruges til at gengive de register, som udgiverne har lavet til hvert enkelt brev, noget der forekommer temmelig overflødigt.

Endelig skal anmelderen driste sig til at rejse det principielle spørgsmål, om denne form for udgivelse af kilder til den nyere tids historie nu også er hensigtsmæssig. Det er vel meget få historikere, der har brug for den fuldstændige tekst til hver enkelt kilde, og med den moderne kopiteknik er det jo nemt at skaffe sig en sådan, når blot man ved, hvor originalen findes, og hvad den handler om. Derfor forekommer det mig, at det havde været mere hensigtsmæssigt, om man havde brugt en form som den, der anvendtes i den i 1930'erne standsede tyske serie: *Urkunden und Aktenstücke zur Geschichte des Kurfürsten Friedrich Wilhelm von Brandenburg*, hvor man gav et fyldigt referat af hver enkelt kilde, med aftryk in extenso af de vigtigste. Man ville dermed ikke blot have kunnet få en oversigt over breve fra polske konger i Rigsarkivet, men også på samme antal sider have kunnet medtage de breve fra danske konger til polske, der findes i kopibogen »Latina«, samt de kilder, der findes i grupperne A II (»Akter og dokumenter vedr. det politiske forhold til Polen«) og B (»Gesandtschaftsrelationer«). Dermed ville man have fået et mere praktisk arbejdsredskab for historikerne. Men man kan jo håbe, at Det polske historiske Institut i Rom også vil udgive de andre nævnte grupper *Polonica* i Rigsarkivet.

KARL-ERIK FRANSEN

BERTOLD PICARD: *Das Gesandtschaftswesen Ostmitteleuropas in der frühen Neuzeit. Beiträge zur Geschichte der Diplomatie in der ersten Hälfte des sechzehnten Jahrhunderts nach den Aufzeichnungen des Freiherrn Sigmund von Herberstein. Wiener Archiv für Geschichte des Slawentums und Osteuropas. Band VI. Graz-Wien-Köln, Hermann Böhlau Nachf., 1967. 192 s. 24 DM.*

Først og fremmest i kraft af sit værk om det russiske rige, »*Rerum Moscovitarum commentarii*« (1549) betragtes den østrigske friherre Sigmund von Herberstein som en af det 16. århundredes betydeligste diplomater. I hvert fald blev han hyppigt anvendt af sine habsburgske herrer; i løbet af 38 år deltog han i ikke mindre end 70 missioner, fortrinsvis til Østeuropa. Danmark besøgte han

i forbindelse med et forsøg på at overtale Kristian II til at sende Dyveke tilbage til Nederlandene.

Bertold Picard interesserer sig for Herberstein både som menneske og diplomat, og den foreliggende bog er en forstudie dels til en moderne biografi af Herberstein, dels til en fremstilling af det østrigske diplomati i det 16. årh. Forfatteren har stillet sig spørgsmålet: Hvad kan vi ud fra Herbersteins Ruslandsberetning, hans selvbiografi og korrespondance slutte om organisationen af det østrigske diplomati i første halvdel af det 16. årh.?

På dette grundlag undersøger Picard diplomaternes herkomst og uddannelse, han følger gesandtskabernes sammensætning og gennemgår de instrukser m. v., som gesandterne bragte med sig ud i det fremmede, han beskæftiger sig med rejsernes længde, gesandternes retslige stilling i udlandet, forhandlingerne med den fremmede fyrstes råder, gesandternes indberetninger o. m. m.

Skønt Picard har en tendens til at overdrive Herbersteins fortjenester som diplomat, er der ingen tvivl om, at Herberstein i flere henseender var meget velkvalificeret. F. eks. beherskede han foruden sit tyske modersmål latin, italiensk og slovensk og talte desuden noget russisk, fransk og spansk. Sammenligner vi disse kvalifikationer med de krav, som Kristian III ved århundredets midte stillede til en diplomat i dansk tjeneste, forekommer de sidste meget beskedne: En dansk diplomat burde så nogenlunde kunne tale og nødtørftigt skrive tysk og latin.

For benyttelsen af diplomatisk materiale som historisk kilde er det væsentligt at kunne fastslå, om f. eks. en instruks var bestemt udelukkende for vedkommende gesandt, eller om den kunne udleveres til den fyrste, som gesandten skulle forhandle med. Picard konkluderer s. 68, at instrukser kun sjældent blev forevist eller udleveret. Det er tvivlsomt, om denne antagelse slår til i de områder, hvor dansk diplomati bevægede sig på dette tidspunkt. Desværre er forholdet som bekendt det, at vi savner en fremstilling af den danske udenrigstjenestes historie, således at en mere indgående sammenligning mellem den danske og den østrigske gesandtskabsinstitution ikke lader sig gennemføre. Picard har i denne bog givet et skema, som med udbytte kunne anvendes ved et dansk forsøg i lignende retning.

KNUD RASMUSSEN

AUGUST LORENZ: Ein halbes Jahrtausend Kieler Umschlag. Kiel, Walter G. Mühlau Verlag, 1965. 87 s. Ill.

Skønt Richard Ehrenberg (Das Zeitalter der Fugger I, 1. udg. Jena 1896, s. 265 ff.) for næsten 75 år siden fastslog Kieler-omslagets betydning som nordvest-europæisk pengemarked, har mærkværdigvis ingen for alvor taget tråden op. Den her anmeldte bog har udelukkende populært sigte; den bringer derfor heller ingen nyheder, men sammenfatter solidt og underholdende, hvad der fra tysk side hidtil – meget spredt – er skrevet om emnet; man savner dog et så vigtigt bidrag som Hermann Kellenbenz, Der Konkurs des Peter und Thomas Ahlefeld, Rastloses Schaffen, Festschrift für Friedrich Lammert, Stuttgart 1954, s. 45–55, hvor ustabiliteten omkring 1600 for første gang fremhæves.